

TARBIYACHILAR HAMKORLIGIDA MASHG'ULOTLARNI NAZORAT QILISH VA BOSHQARISH

*Navoiy viloyati Tomdi tuman 3-sonli "Baldirg'an" nomli Davlat Maktabgacha ta'lim tashkiloti. Kichik guruh tarbiyachisi **Sariyeva Aygul Serikovna***

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyachilar tomonidan mashg'ulotlarni nazorat qilish va boshqarishning metodik jihatlarini tahlil qilinadi. Bolalarning rivojlanish jarayonini tizimli ravishda kuzatish, nazorat qilish va samarali boshqarish orqali ularning ta'lim olishi va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, tarbiyachi, pedagogik nazorat, boshqaruv, o'quv jarayoni, didaktik yondashuv, innovatsion metodlar.

Kirish

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning har tomonlama rivojlanishi tarbiyachilarning samarali nazorati va boshqaruvi orqali amalga oshiriladi. Mashg'ulotlar jarayonida tarbiyachilarning faol ishtiroki, nazorat va boshqaruv tizimi bolalarning bilim va ko'nikmalarini samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Bugungi kunda ta'lim tizimida interfaol yondashuvlar, kreativ pedagogik texnologiyalar va nazorat mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb masalalardan biridir. Tarbiyachilar mashg'ulotlarni tashkil etishda faqat bilim beruvchi emas, balki bolalarni kuzatuvchi va ularga yo'nalish beruvchi shaxs sifatida ham ishtirok etishlari kerak.

Tarbiyachining mashg'ulot jarayonidagi nazorat va boshqaruv roli

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ta'lim jarayoni o'yin va interaktiv metodlar bilan boyitilgan bo'lishi lozim. Tarbiyachi nafaqat bilim beruvchi, balki nazorat qiluvchi, boshqaruvchi va motivatsiya beruvchi shaxs hamdir.

Tarbiyachining nazorat qilish vazifalari:

Bolalarning bilim va ko'nikmalarini kuzatish va baholash;

Mashg'ulot jarayonida bolalarning qiziqishlari va faolligini oshirish;

Tarbiyaviy muhitni yaratish va unga rahbarlik qilish;

Mashg'ulot davomida bolalar bilan individual va guruhviy ishlarni tashkil etish.

Boshqaruv tamoyillari:

Pedagogik faoliyatni rejalashtirish va mashg'ulot senariylarini ishlab chiqish;

Tarbiyaviy mashg'ulotlarni psixologik va metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish;

O'yin texnologiyalarini joriy etish va bolaning mustaqil o'rganishiga sharoit yaratish. V.ygotskiy (1934) ta'kidlaganidek, bolalar rivojlanishida kattalar bilan hamkorlik qilish muhim rol o'ynaydi. Tarbiyachi bolalar bilan bog'lanib, ularning

ta'lim jarayonini boshqarishda bevosita ishtirok etishi kerak. Mashg'ulotlarni samarali nazorat qilish usullari. Mashg'ulotlarni nazorat qilish va boshqarish uchun turli pedagogik texnologiyalar qo'llaniladi. Bugungi kunda quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

1. Kuzatuv va monitoring

Tarbiyachilar bolalarning mashg'ulotdagi ishtirokini doimiy kuzatib borishlari lozim. Bu orqali bolalarning qanday o'zgarishlar qilayotgani va rivojlanish bosqichlari aniq baholanadi.

2. Interfaol usullar

Interfaol o'yinlar, rolly mashg'ulotlar, suhbat va guruhliy loyihalar yordamida nazorat jarayoni tabiiy ravishda amalga oshiriladi.

3. Individual yondashuv

Har bir bolaning rivojlanish sur'ati va qobiliyatlarini inobatga olib, mashg'ulotlarda individual yondashuv qo'llash muhimdir.

4. Axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT) dan foydalanish

Zamonaviy maktabgacha ta'lim muassasalarida AKT texnologiyalaridan foydalanish o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Masalan, interaktiv doskalar, multimedialar, animatsion ta'lim dasturlari bolalarning bilim olish jarayoniga katta ta'sir qiladi. Sh.A. Amonov (2023) tadqiqotlarida maktabgacha ta'limda interaktiv metodlar va AKT qo'llangan guruhlarda bolalarning bilim olish faolligi 30% ga ortgani aniqlangan. Tarbiyachilar hamkorligida boshqaruvning natijaviyligi.

Tarbiyachilarning bir-biri bilan hamkorlikda ishlashi bolalar ta'limini yanada yaxshilashga yordam beradi. Ta'lim jarayonida quyidagi yondashuvlar samarali hisoblanadi: Jamoaviy rejalashtirish – mashg'ulotlar oldindan pedagoglar tomonidan muhokama qilinadi; Tajribalar almashish – tarbiyachilar bir-birining mashg'ulotlarini kuzatib, tajriba almashadi; Ko'p tomonlama nazorat – pedagogik monitoring va psixologik diagnostika asosida bolalarning rivojlanish darajasi baholanadi. Jalilova F. (2024) o'z ilmiy ishida ta'kidlaganidek, maktabgacha ta'lim muassasalarida jamoaviy boshqaruv metodlarini qo'llash bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishda samarali natijalar beradi. Tarbiyachi faoliyatida pedagogik monitoring va baholash tizimi Maktabgacha ta'limda tarbiyachilarning asosiy vazifalaridan biri bolalarning individual rivojlanish dinamikasini kuzatish va baholashdan iborat. Bu jarayonda pedagogik monitoring va baholash tizimi muhim o'rin tutadi.

Pedagogik monitoring quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Boshlang'ich baholash – bola ta'lim jarayoniga qanchalik tayyor ekanligini aniqlash.

2. Oraliq baholash – mashg'ulot davomida bolaning rivojlanish bosqichlarini tahlil qilish.

3. Yakuniy baholash – bolaning yil davomida erishgan natijalarini umumiy baholash.

Monitoringning asosiy metodlari:

Kuzatish – bolalarning mashg‘ulotdagi faolligini, ishtirok darajasini o‘rganish.

Suhbat va intervyu – bolalarning fikrlash darajasini baholash. Psixologik testlar – bolaning individual qobiliyatlarini aniqlash.

Portfoliolar yuritish – bolaning yil davomida erishgan natijalari bo‘yicha hujjatlar to‘plami. Piaget (1969) fikricha, bolalar rivojlanishining har bir bosqichi o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, ularni nazorat qilish orqali ta‘lim jarayoni moslashtirilishi kerak. Zamonaviy texnologiyalar asosida mashg‘ulotlarni boshqarish

Bugungi kunda maktabgacha ta‘limda zamonaviy texnologiyalar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT), interaktiv o‘yinlar va raqamli ta‘lim platformalaridan foydalanish mashg‘ulotlarning sifatini oshiradi.

Texnologik yondashuvlar:

1. *Interaktiv doskalar va elektron darsliklar – vizual va audio materiallar orqali mashg‘ulotlarni qiziqarli tashkil etish.*

2. *Virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR) – bolalarning e‘tiborini jalb qilish va bilimlarni mustahkamlash.*

3. *Mobil ilovalar va o‘yin platformalari – bola o‘rganish jarayonini yanada samarali qilish.*

Jalilova G. (2024) tadqiqotida AKT qo‘llanilgan maktabgacha ta‘lim muassasalarida bolalarning bilimlarni qabul qilish darajasi 40% ga oshganligi aniqlangan. Hamkorlikda boshqaruvning samaradorligi

Mashg‘ulotlarni samarali tashkil etish uchun tarbiyachilar, ota-onalar va boshqa mutaxassislarning hamkorligi zarur. Bu hamkorlik quyidagi yo‘nalishlarda olib boriladi: Tarbiyachilar o‘rtasida tajriba almashish – o‘zaro mashg‘ulotlar kuzatuv va muhokamasi. Psixolog va metodistlar bilan hamkorlik – bola shaxsiyati va ta‘lim jarayonini chuqur tushunish. Ota-onalar bilan bog‘lanish – bolalarning uy sharoitida ham ta‘lim olishini nazorat qilish. Bruner (1983) ta‘kidlaganidek, bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhit va o‘zaro hamkorlik asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Xulosa

Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida tarbiyachilarning hamkorlikda ishlashi, mashg‘ulotlarni nazorat qilish va samarali boshqarish ta‘lim sifatini oshiradi. Interfaol metodlar, individual yondashuv va zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash natijasida bolalarning rivojlanish darajasi yuqori bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy, L.S. (1934). O‘yin va ta‘lim jarayoni. Moskva: Pedagogika.

2. Bruner, J. (1983). Bolalar bilim olish jarayonida o'yin metodlarining ahamiyati. Nyu-York: Cambridge Press.
3. Amonov, Sh.A. (2023). Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. Jalilova, F. (2024). Maktabgacha ta'limda kreativ pedagogika va innovatsiyalar. Toshkent: Innovatsion ta'lim markazi.

